

2. Ковальчук В. М. Загальна теорія економіки. — Тернопіль ТАНТ-«АСТОН», 1997. — 365 с.

3. Козырев В. М. Основы современной экономики. — М.: Финансы и статистика, 1998. — 369 с.

4. Политэкономия (история экономических учений, экономическая теория, мировая экономика) / Под ред. Д. В. Валового. — Изд. 2-е. — М.: ЗАО «Бизнес-школа», «Интел-Синтез», 2000. — 408 с.

Л. А. АЗЬМУК, аспірант

КАТЕГОРІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРІОДІВ У ТЕОРІЇ ВИРОБНИЦТВА

Будь-яке підприємство діє в часі та просторі. У кожному з періодів функціонування підприємства накладаються свої обмеження на технологічний та економічний вибір підприємства. Урахування особливостей поведінки економічних суб'єктів у цих періодах є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Як відомо, мікроекономічна теорія здебільшого оперує трьома часовими періодами, у межах яких і розглядає особливості поведінки виробничих одиниць. Але традиційні визначення при аналізі ігнорують роль підприємства, як активної ринково-продуктової одиниці, і зводять визначення періодів до одного аспекту: специфіки змін факторів виробництва. Логічнішим було б розглядати визначення періодів з погляду обмежень, що накладаються на підприємство в межах вибраної поведінки. Адже стратегічний курс фірми є продуктом зовнішніх ринкових альтернатив (або обмежень) та внутрішніх факторів: ресурсів, компетенцій, організаційно-управлінських переваг. Розглянемо під цим кутом зору класифікацію періодів. При цьому зміни, що відбуваються у виробничій системі, будемо аналізувати в таких аспектах: обмеження, що накладаються на систему, та наявні можливості зміни обсягів випуску продукції (табл. 1).

Таблиця 1

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРІОДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Назва періоду	Характерні риси	Обмеження		Можливості зміни обсягів виробництва
		Внутрішні	Зовнішні	

Миттєвий	Незмінність ресурсів	Будь-які	Соціально-політичні, науково-технічні, економічні	Незначні
Короткостроковий	Хоча б один ресурс є постійним	Наявний фонд фіксованого ресурсу	Соціально-політичні, науково-технічні, економічні	За рахунок варіювання пропорціями використання ресурсів

Закінчення табл. 1

Назва періоду	Характерні риси	Обмеження		Можливості зміни обсягів виробництва
		Внутрішні	Зовнішні	
Довгостроковий	Кількісна зміна всіх ресурсів	Фонд технічних знань	Соціально-політичні, науково-технічні	За рахунок кількісної пропорційної та непропорційної зміни всіх виробничих ресурсів
Понаддовготривалий	Кількісна та якісна зміна ресурсів	Відсутні	Соціально-політичні	За рахунок зміни технологічної парадигми

Миттєвий період характеризується як період незмінності факторів виробництва. Протягом цього періоду неможливі або не потрібні зміни обсягів виробництва внаслідок зовнішньої рівноваги системи (у цьому разі підприємство перебуває в рівновазі настільки довго, наскільки дозволяє ситуація, яка склалась на ринку), або неможливості змін, що передбачаються в результаті обмежень системи.

Короткостроковий період (період фіксованої потужності), як правило, визначається як період, в якому певні ресурси є постійними. Це пояснення не можна вважати повним тому, що тут не враховується інтенсивність використання фіксованого ресурсу. Внесемо уточнення: незмінними є не постійні ресурси в загальному аспекті, а верхня межа наявного фонду певних ресурсів. Зміна обсягів виробництва за цей період здійснюється за рахунок варіювання пропорцій використання факторів.

У довготривалому періоді зміна обсягів виробництва відбувається за рахунок кількісної зміни всіх виробничих ресурсів (пропорційної чи непропорційної). Слід наголосити, що мова йде лише про кількісну, і ні в якому разі якісну зміну, тому що це вже інша система виміру та характеристик факторів. Аналогічно тому, як в одній системі ізоквант не можна показувати якісні зміни факторів та побудувати лінію експансії підприємства з врахуванням технічних змін. Обмеженням цього періоду можна назвати фонд технічних знань. Саме тому вважаємо за доцільне ввести в економічну класифікацію категорію понаддовготривалого періоду, тобто періоду технічного розвитку, який передбачає якісні та кількісні зміни факторів виробництва. Цей період також має свої обмеження, і ними виступають, насамперед, зовнішні чинники.

Отже, характерною рисою миттєвого періоду є стабільність; короткострокового — обмеження зростання виробництва, зумовлене змінами хоча б одного фактора; довгострокового — вільне (кількісне) зростання на незмінній технічній базі, понаддовготривалого — якісне зростання, зумовлене технічним розвитком. З огляду на це, варто було б відобразити в назвах економічних періодів ці особливості (табл. 2).

Таблиця 2

НАЗВИ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРІОДІВ

Назва, що пропонується	Назва, прийнята в економічній теорії
Період стабільності	Миттєвий
Період обмежених змін	Короткостроковий
Період зростання	Довгостроковий
Період технічного розвитку	Понаддовготривалий

Зрозуміло, що тривалості названих вище періодів не можуть бути чітко визначені в часі та однаковими для всіх галузей. Слід підкреслити, що ці категорії мають не часовий, а економічний характер, та відрізняються один від одного більше за суттю, ніж за тривалістю. Так, у галузях легкої промисловості зміну виробничої потужності можна здійснити, умовно кажучи, мало не за одну ніч. Тоді як на підприємствах важкої промисловості для цього щонайменше необхідно кілька років (наприклад, для будівництва нового нафтопереробного заводу).

Діяльність підприємства треба розглядати відразу в усіх площинах економічних змін. Як уже зазначалось, кожен з періодів накладає свої обмеження на діяльність підприємства. Набувають сили саме ті з них, що є реальною перепорою для потреб у цей час. Так, підприємство може перебувати в незмінному стані деякий час, достатній для змін, але вони відбудуться, коли виникне потреба. Початок змін затримається на миттєвий період і в цьому випадку і виявляться його характерні риси.

Таким чином, періоди функціонування підприємства мають співвідноситись з певним «узагальненим часом економічних змін», який визначається не фізичним плином часу (динамічністю фізичних процесів), а динамічністю саме економічних процесів. Мить у цьому контексті набуває значення періоду, протягом якого не відбуваються економічні зміни, і може тривати досить довго в межах фізичного часу. Аналогічно слід розглядати і інші періоди. Економічні зміни відбуваються не як потенційно можливі зміни системи, а як зміни в поведінці, що обумовлені економічною ситуацією, в якій перебуває певне підприємство і яка диктує йому потребу і можливість здійснити ці зміни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириленко В. І. Мікроекономіка: Навч. посібник для студентів економ. спец. вузів. — К.: Таксон, 1998. — 334 с.
2. Фандель Г. Теория производства и издержек: Пер. с нем. под рук. и науч. ред. М. Г. Грешака. — К.: Таксон, 1998. — 528 с.
3. Фель У., Оберендер П. Основы микроэкономики / Пер. с нем. 6-го изд. под ред. А. П. Наливайко. — К.: Укртупроект, 1997. — 478 с.
4. Экономическая школа. Научно-популярный иллюстрированный журнал. — СПб.: Эконом. школа. — 1993. — Выпуск 3. — 351 с.

Л. Д. ТИМОШЕВСЬКА, канд. екон. наук
(Київський національний економічний університет),
О. Б. ШУЛЬГА, канд. екон. наук
(Інститут економіки НАН України)

СТАНОВЛЕННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ученими доказано, а практиками підтверджено, що суспільство з успіхом існує, спираючись у своїй діяльності на такі підвалини: національну духовність, труд народу і гроші як матеріал,